

Проблемът за историческата памет в “Епопея на забравените”

“Епопея на забравените” е написана в свободна България. Вазов е разочарован и възмутен от следосвобожденската епоха. Кумирите на близкото минало са забравени. Висшите идеали се изместват от низки страсти. Забравени са понятията героизъм, патриотичен подвиг и саможертва. Прах покрива имената на героите, дори живота си за свободата. Загрижен за своите съвременници, той възкресява образите на героите. Заема се да учи новото поколение на родолюбие и героизъм. В заглавието думата “забравени” е израз на протеста му срещу изневярата към духа на героите, тя е израз на болката му от невъзпятия им подвиг.

В дванадесетте пламенни оди той излива своя възторг пред героите, отразява една цяла епоха с нейния бурен устрем. “Епопея на забравените” е една на народния патриотичен подвиг. Вазов обезсмъртява героизма на народа в стремежа му към свобода. Авторът рисува внушителни, силни образи в които възплава националния дух, превръща ги в символ на непокорна България. Всеки герой заема достойно място в историята ни. Безсмъртния им пример на родолюбие и всеотдайност оставят остават възвеличени завинаги от силата на един голям поетичен талант. Поетът благоговее пред Левски-Апостола на българската свобода. За народа Левски е една легенда, недостижим връх. В лирическият увод на одата “Левски” Вазов поставя на преден план въпроса за нравствения дълг на личността, за смисъла на човешкия живот. Сам в мрачната килия Апостолът разбира, че така не може и не трябва да се живее, че е престъпление човек да пилее силите си, когато човечеството има нужда от него “Рече и излезе” – с тези думи поетът сякаш слага край на един етап от живота на героя си, показва твърдостта на решението му. Започва разказът за делата на Левски. Той става символът на непокорния вечно търсещ дух. Със забележително умение поетът разкрива неговото велико дело. Възрастта му се мери с възрастта на епохата, неговото единствено битие е историята. “Девет години той скита се бездомен, без сън, без покой” – твърди Вазов. Ловък, дързък и безстрашен, спокоен и светъл Левски “внася бодрост в народния свят”. С възторг са описани невероятните превъплъщения на героя. Гордо и тържествено звучат думите на Апостола:

“Щастлив е ония който

вдигне пръв народно знаме

и пролее кръв”.

Левски издига нов критерий за човешкото щастие: саможертвата в името на родината. Левски е не само национален герой, а възплъщение на положителните черти на българина. За да възвеличи до край своя герой Вазов рисува и най-тежките мигове от живота му. Твърдото държание пред съда на “тази душа яка” е съвсем естествено. Прославил момента на неговата смърт, поетът търси мястото на Левски в световната история и го намира. Изпълнен с патриотична гордост, той поставя Апостола редом със световните борци за свобода и правда. Вазов се обръща към бесилото, прославя го като мястото, където героите очертават своето безсмъртие. Въвеждайки в безсилието символ на най-краткия път към безсмъртието, той увековечава патриотичния подвиг на Апостола, събрал в себе си героизма на величието на една епоха.

Силни в “Епопея на забравените” са и картините на масовия народен героизъм, обрисувани в “Кочо” и “Опълченците на Шипка”.

В “Кочо” почти направо, след кратко оригинално встъпление Вазов ни принася в атмосферата на бой. Поетът е удивен от силата на народния дух. Никой не вижда изхода от тридневния бой, но и никой не мисли за предаване “... и вместо молби, плач, пущаха куршум...” Дори и жените, нежни създания, символ на живота, сеят смърт сред враговете. Вазов предава не само динамика на боя, а и драматизма на състоянието чрез много глаголи:

“Пушките си дайте! Не! Не!

Що да сторим? Да се покорим ли?

Мълчи! Да се борим!”

Когато става ясно, че поражението е неизбежно, започва най-страшното. Перушценци не

допускат да бъде опетнено името им, превръщат се в герои. Ярко, точно поетът рисува величавият им подвиг. Кочо бедният и прост чизмар, се решава на страшна и величава постъпка: убива най-близките си хора, за да не попаднат в ръцете на врага, за да останат, за винаги българи. Вазов се прекланя и възхвалява подвига на тези хора и в незабравимо лирическо отклонение залива чувствата си.

Не по-малко напрегнато и славно е Шипченското. В лирическия увод на “Опълченците на Шипка” поетът привидно приема укоритнме, че свободата ни е подарена. В многократно повторената “нека” обаче се крие тънка, горчива ирония. На всички хули и клевети народният поет противопоставя само едно доказателство – “О Шипка!” Само това име, само този спомен са достатъчни, за да защитят националната ни гордост. Поетът възхвалява волята, устрема и саможертвата на “героите наши”. “България цяла сега нази гледа!” – това съзнание изтласка назад всичко. Остава единствено мисълта, че изходът на войната зависи от тях. Стихът се лее неудържимо, фразата е богата, картината напрегната. Още може да се каже за тази битка, но Вазов спира. Най-важното е казано, и то като вдъхновена възхвала на подвига.

Възхвалявайки най-драматичните събития в най-нашата история, Вазов издига величествен паметник на народния героизъм, обезсмъртява България и нейните героични чедра, изразява я с вечността.

Дори само “Епопея на забравените” е достатъчна, за да не бъде забравено името на нейния автор. Макар и малко по обем, тя е символ на нашата история – героична и славна.